

2017-083

Archeologienota Scherpenheuvel Vinkenberg 8

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

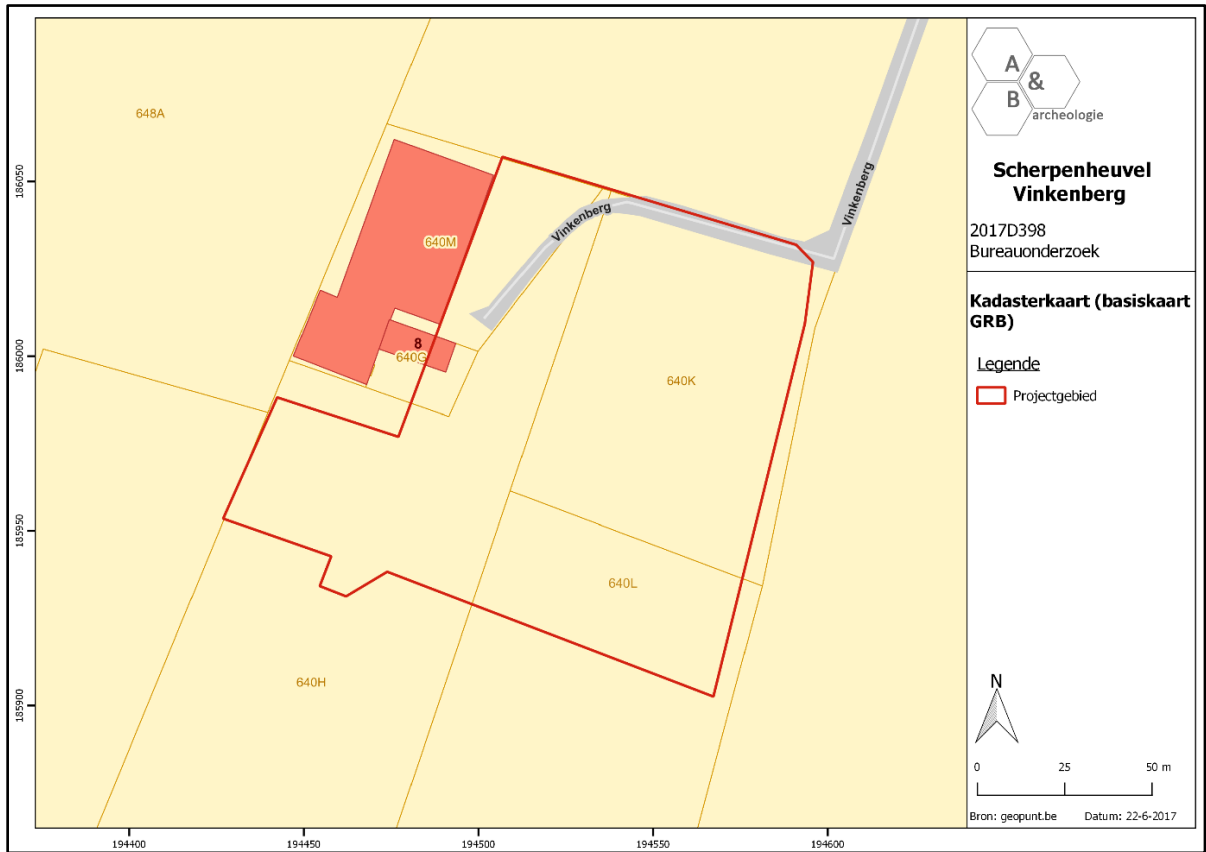
4-7-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning te Scherpenheuvel Vinkenberg 8, gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de bodemingreep 5000m² of meer bedraagt en de initiatiefnemer geen publiekrechtelijk persoon is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 14558m² groot, bevindt zich ten noorden van de Diestsestraat, aan Vinkenberg 8, ten westen van de 'stadskern' van Scherpenheuvel (deelgemeente van Scherpenheuvel-Zichem, provincie Vlaams-Brabant). Het terrein sluit aan op een bestaand hoevecomplex (woning met loodsen en stallen) en is in gebruik als weiland met enkele bomen (zuidwesten), akkerland (oosten) en opslagplaats. In het noordelijk deel is de toegangsweg naar de hoeve gelegen. Het bestaande hoevecomplex wordt aan oostelijke zijde uitgebreid met 2 grote stallen voor melk- en vee, met bijhorende sleufsilos in het zuiden en een bovengronds mestreservoir in het zuidwesten. De tusseliggende zones worden verhard. Om dit alles te realiseren, zal een deel van de bestaande helling afgegraven worden om zodoende een vlak terrein te bekomen.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen, nodig voor het opbouwen van een advies, teruggevonden werden en geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet gestaafd worden. Wel werd duidelijk dat het terrein een tamelijk hoog archeologisch potentieel kent. De regio van het plangebied is heel rijk aan archeologische prospectievondsten, waarbij alle archeologische periodes vertegenwoordigd zijn. Deze vondsten duiden er op dat de teelaarde rond het plangebied heel wat archeologische indicatoren in zich draagt. Daarom is voor het volledige projectgebied dat dermate verstoord zal worden noodzakelijk om een verder vooronderzoek uit te voeren. Het geselecteerde gebied komt overeen met het volledige plangebied van 14 558m² groot. Er wordt geadviseerd om vooronderzoek uit te voeren in de vorm van landschappelijke boringen, veldkartering/metaaldetectie en proefsleuven. Deze technieken zijn wetenschappelijk en volgens een kosten-batenanalyse de beste optie om alle archeologische informatie te verzamelen. Ingeval de landschappelijke boringen aanwijzingen geven voor de aanwezigheid van begraven bodems en/of een *in situ* steentijdsite, dan dient voorafgaand het proefsleuvenonderzoek nog een archeologisch booronderzoek (en eventueel proefputtenonderzoek in kader van steentijd) uitgevoerd te worden. Ander vooronderzoek (geofysisch) is niet zinvol en dient bijgevolg niet uitgevoerd te worden. Het verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, aangezien het plangebied momenteel nog in gebruik is als weiland en akkerland, waardoor het terrein ontoegankelijk is voor onderzoek.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be).

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Scherpenheuvel Vinkenberg 8

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 194427 en Y: 185902; X: 194596 en Y: 186059

Kadastergegevens: Scherpenheuvel, afdeling 2 (Zichem), sectie C, percelen 640G, 640H, 640K, 640L, 640M

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 14 558m². Op basis van de impact van de werkzaamheden dient verder vooronderzoek te gebeuren door middel van landschappelijke boringen, veldkartering/metaaldetectie en proefsleuven. Deze onderzoeksmethodes worden hiernavolgend verder gedetailleerd besproken.

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
 - Zijn één of meerdere begraven archeologische niveaus aanwezig?
 - Zijn er aanwijzingen voor een mogelijke steentijdsite?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Zijn er aanwijzingen dat mogelijke archeologische niveaus geërodeerd zijn?
 - Is een verder verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?

- Vraagstellingen voor verkennend en waarderend booronderzoek:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder onderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding ervan (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefputten:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite? Is deze ruimtelijk vast te leggen?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor veldkartering en metaaldetectie:
 - Zijn er concentraties van oppervlaktevondsten/metaalvondsten in de teelaarde af te bakenen? Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?
 - Uit welke periode(s) dateren de vondsten?
 - Duiden deze vondsten op militaire kampen uit de nieuwe tijden en/of begin jaren 1830?

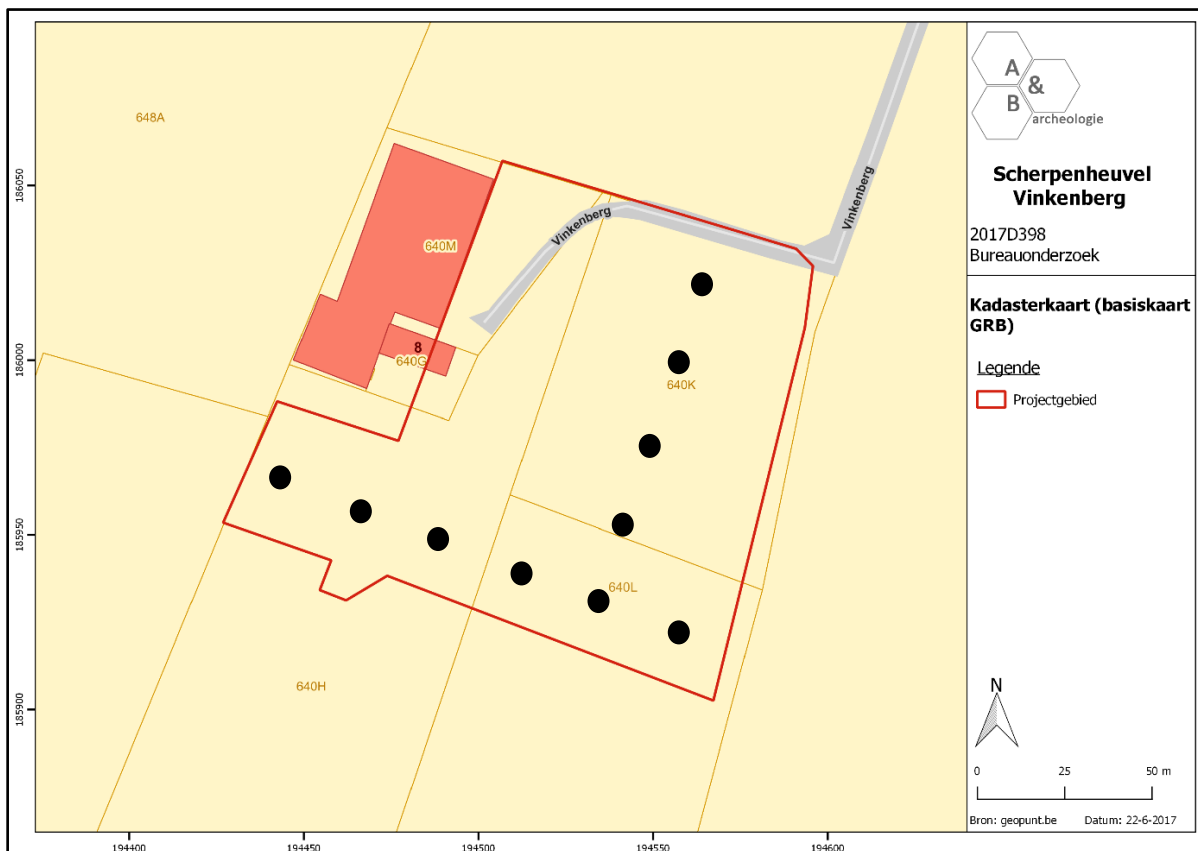
- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er sporen aanwezig die duiden op militaire kampen uit de nieuwe tijden en/of begin jaren 1830?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek), veldkartering en metaaldetectie en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 2. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

- Landschappelijke boringen

Er dienen 2 boorraaien uitgevoerd te worden. Omdat het terrein zowel een helling naar het noorden als een helling naar het oosten kent, worden de raaien in kruisvorm ten opzichte van elkaar aangelegd. De boorpunten hebben een tussenafstand van ca. 25m. Indien er effectief begraven bodems gedetecteerd worden met potentieel voor steentijdsites, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 2 Aanduiding van de boorpunten op het kadasterplan (bron: Geopunt.be).

- Verkennend archeologisch booronderzoek

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen en in het bijzonder het opsporen van steentijdsites. Bij dit onderzoek dient bovendien het opgeboorde grondmateriaal uitgezeefd te worden en te gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden. Voor het opsporen van steentijdsites wordt een boorgrid van 10 bij 12m aangehouden. De boorpunten op de boorraai liggen 12m uit elkaar, terwijl de parallelle boorraaien 10m uit elkaar liggen. Ook hier kunnen afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd worden. De keuze van het boorgrid moet gebaseerd zijn op de resultaten van de landschappelijke boringen. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren en in ruimte af te bakenen. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van 5 op 6m. De tussenafstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Proefputten

Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en *in situ* bewaarde vuursteenconcentraties worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel *in situ* behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de waarderende archeologische boringen. Bij het uitgraven ervan wordt gelaagd gewerkt, en elk niveau wordt gescreend met de metaaldetector. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Deze onderzoeksmethodes worden uitgevoerd op de zones die geschikt zijn voor dergelijk onderzoek: akkerland voor de veldkartering, en akkerland en weiland met kort gras voor metaaldetectie. De veldkartering en metaaldetectie wordt uitgevoerd in regelmatige raaien van 5m onderlinge afstand. Voor het overige dienen deze onderzoeksmethodes te voldoen aan de

bepalingen van de Code van Goede Praktijk versie 2, hoofdstuk 7.5. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

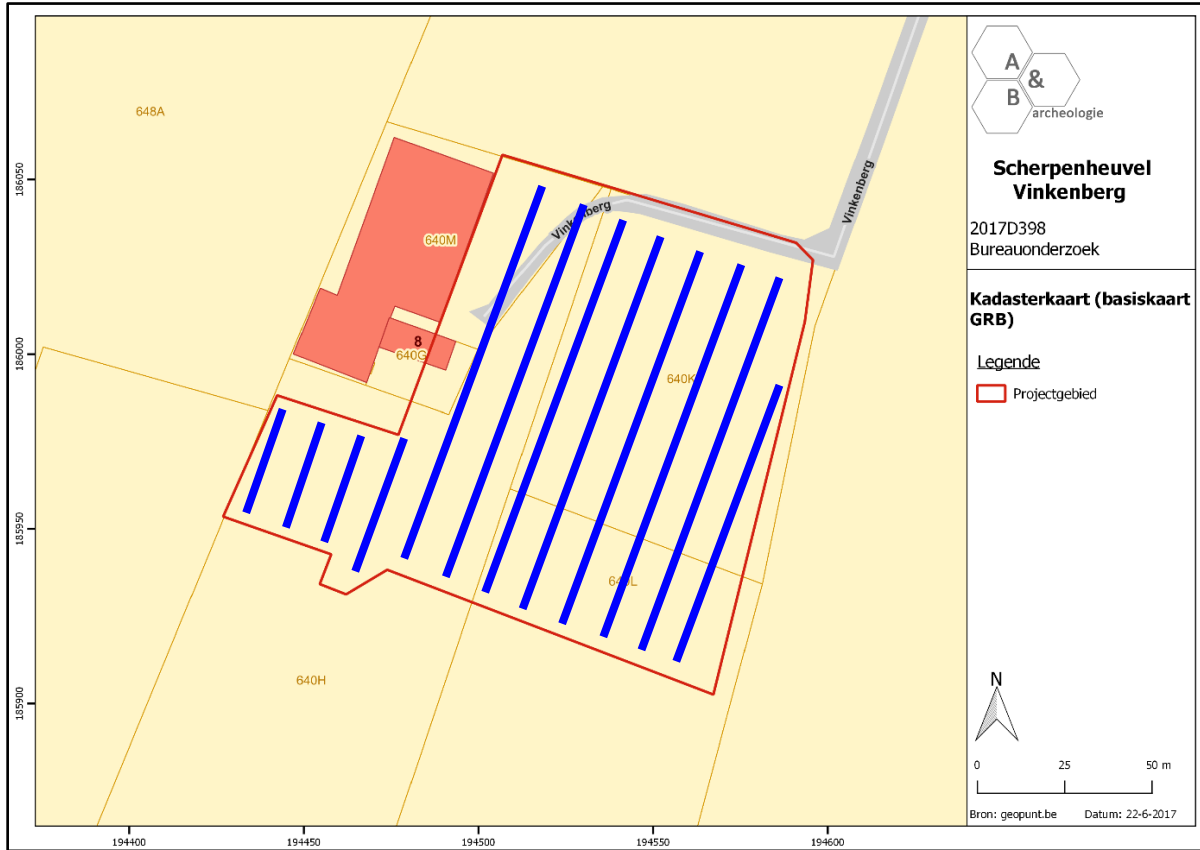
- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en noordzuid georiënteerd, dwars op de steilste helling van de Vinkenberg. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 1456m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 364m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. In totaal wordt zo 12,5% oftewel ca. 1820m² onderzocht. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het afgraven gebeurt in lagen van maximaal 20cm, waarbij elk niveau bijkomend wordt onderzocht met de metaaldetector. Het dichten van de sleuven gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 3 Projectie van een mogelijk sleuvenplan op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een bodemkundige of geoloog met aantoonbare ervaring in booronderzoeken op zandleembodems.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een bodemkundige of geoloog met aantoonbare ervaring in booronderzoeken op zandleembodems en onderzoek inzake steentijdsites.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een steentijdspecialist met aantoonbare ervaring.
- De veldkartering en metaaldetectie dient te gebeuren door 2 archeologen met ervaring met dergelijke onderzoeksmethodes en met militaire kampsites. Minstens 1 van beide archeologen heeft een meerperiodenkennis wat betreft archeologische vondsten.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 100 werkdagen ervaring met onderzoek op zandleemgronden.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek in zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.